

Становище

за дисертационния труд на Димитър Христов
на тема „Съвременни тенденции в диригентската дейност при работа с
оркестър от народни инструменти“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“,
научна специалност 8.3. Музикознание и музикално изкуство

от доц. д-р Веселка Тончева

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН

Предлаганият за защита дисертационен труд засяга актуална научна проблематика, посветена на диригентската работа с оркестър от народни инструменти. Още в самото начало трябва да се отбележи, че като активен участник в наблюдаваните процеси дисертантът в дълбочина познава тази сфера и това е видно и от неговата биография. Тази позиция му дава възможност за „вътрешен“ поглед, което прави настоящото изследване особено ценно от гледна точка на натрупания дългогодишен практически опит и компетенции. Това обяснява и мотивацията на Д. Христов за работата по темата, още повече, че липсват и достатъчно изследвания по тези въпроси, което е заключението от направения в частта „Теоретичен обзор“ кратък преглед на съществуващите публикации по проблематиката на дисертацията. В нея Д. Христов посочва, че научната литература, засягаща диригентството във фолклорното изпълнителство, е все още изключително малко и тъкмо в това аз виждам важен принос на предлагания за защита дисертационен труд.

На диригентите и историческото развитие на оркестрите от народни инструменти в периода до 90-те години на ХХ в. е посветена **Първа глава** на текста. В теоретичен план и с позоваване на различни автори е предложена типология на този вид оркестри – по функция (предназначение), по големина и по жанрова принадлежност на изпълняваната музика. При последния тип дисертантът отбелязва, че в съвременното често оркестри от народни инструменти изпълняват музика, която трудно може да се нарече „народна“, тъй като е резултат от жанровото хибридиране, глобализацията и комерсиализацията, водещи и до повишени очаквания на слушателската аудитория. Привличайки различни гледни точки, в обобщението към тази част Д. Христов стига до извода, че за да се изпълнява българска народна музика, днес няма строго определени параметри за комбиниране на инструментариума – всяко съчетание на инструменти е възможно и допустимо, ако е направено професионално и е постигнат баланс.

На стр. 16 Д. Христов споменава и духовите оркестри, разпространени в Средна Северна и Северозападна България, за които пише, че „достойно заместват функцията на тракийските сватбарски оркестри“. Това твърдение се нуждае от прецизиране, тъй като сравнението с тракийските оркестри изисква регистрирането на различните времеви пластове, в които се разполагат тези явления – сватбарските инструментални формации се създават сравнително по-късно от духовите банди в Северозападна България (регистрирани още в края на ХІХ в.) и няма как последните да „заместват функцията“ на тракийските. Може би по-точно е да се каже, че имат сходни функции.

В краткия исторически преглед дисертантът се обръща към историята на

Българското национално радио, посочвайки фигурите на диригентите, ръководили оркестъра за народна музика, а също и на множеството гост-диригенти – всички те оставили ярка следа в музикалната оркестрова традиция. Представени са отделни, важни, според Д. Христов, фигури на диригенти – Борис Петров, Коста Колев, Александър Кокарешков, Христо Урумков.

В края на Първа глава са очертани основните дейности на диригентите на народни оркестри за разглеждания период – Д. Христов прави важното наблюдение, че в конкретния социокултурен контекст в повечето фолклорни ансамбли е разработен набор от регламентирани професионални позиции с ясен профил на дейностите, улесняващи работата на диригента. А тя от своя страна остава пряко свързана със състава, неговите функции и сценични потребности. Три са възможните диригентски активности в структурата на ансамблиите, които дисертантът извежда, а именно „свиращ диригент“, „репетиционен диригент“ и „концертен диригент“.

Върху диригента на оркестъра от народни инструменти в днешни дни, съвременното състояние и тенденции в тази сфера се фокусира **Втората глава** на дисертационния текст. От краткия исторически преглед на развитието на народните оркестри от последните 30 години става ясно, че политическите промени и новата икономическа ситуация у нас след 1989 г. имат доминиращо негативен ефект върху съществуването и дейността на оркестрите за народна музика. Авторът обаче посочва и позитивното „отваряне“ на българската музикална култура към световната, както и свободния достъп до информация в глобалната мрежа, което безспорно води до нови възможности за развитие и в изследваната от Д. Христов област на оркестрово музициране.

Подобно на предходната глава и тук дисертантът представя ярки фигури на диригенти, но от нашето съвремие – Милчо Василев, Христофор Раданов, Георги Андреев и Владимир Владимиров. Така изграждането на образа на диригента убедително е подкрепено с конкретни примери на личности с творческия им път, подходи и приноси. Това демонстрира уменията на дисертанта да вниква отвъд конкретните биографични данни и да извежда и откроява особености и специфики.

В следващия дял на Втора глава е обхваната комплексността на диригентската дейност, която далеч не е само художествено-творческа. Дефинирани са „ролите“ на диригента като „мултифункционална фигура“ (стр. 52). Необходимостта диригентът да бъде *мениджър* и да осъществява бизнес дейности, свързани с изявиите на оркестъра, е наложена, според Д. Христов, от слабия интерес към менажирането на фолклорна музика у нас. Особено важна е функцията на диригента като *композитор и аранжор*, тъй като тъкмо той поема отговорността за избора и реализацията на репертоара на оркестъра – наред с издадената и написана специално за съответния оркестър музикална литература, репертоарът задължително включва и композиции и аранжimenti на самия диригент. Ролята на диригента като *педагог* дисертантът извежда в контекста на преподавателската дейност в специализираните средни и висши училища за фолклорна музика, като посочва имената на ярки диригенти на учебни и представителни оркестри. Още една нова роля на диригента дефинира Д. Христов – тази на *медиатор*, чиято задача е да осъществи вписването в репертоара на оркестъра на новите съвременни форми, съчетаващи фолклорни жанрове с други модерни

музикални стилове. Не на последно място диригентът е и *режисьор*, защото именно от него зависи конструирането на всяка концертна програма с конкретните ѝ параметри.

Последната **Трета глава** на дисертационния труд предлага поглед към една по-малко изследвана сфера, която обаче е неразделна част от дейността на съвременния народен оркестър – звукозаписната дейност. Отново ще подчертая, че този детайлен поглед към спецификата на тази дейност е възможен само на базата на дългогодишния опит на дисертанта и високия му професионализъм. И тъй като в звукозаписа на преден план изпъква изключителната точност и прецизност в изпълнението, затова Д. Христов се спира на характерните партитурни проблеми в различните групи инструменти – кавали, гайда, гъдулки, тамбури, като анализът е подкрепен и с конкретни нотни примери, което го прави по-пълноценен.

Макар и на пръв поглед малко встрани от темата, в тази част е разгледана ролята на продуцента в звукозаписната дейност, което се аргументира с факта, че доста често и в много голяма степен в повечето фолклорни ансамбли функцията на продуцента се изпълнява от диригента на оркестъра от народни инструменти.

В следващите 3 раздела на тази глава дисертантът излага конкретни проблеми при звукозаписа на различни състави: на солисти-певци, на солисти-инструменталисти, на камерни вокални формации и народни хорове. Отделно е обърнато внимание на възможните проблеми при интерпретиране и звукозапис на безмензурни мелодии, при които ясният и категоричен жест на диригента е от изключително значение за постигането на синхрон в оркестровия звук.

Що се отнася до влиянието на звукозаписната дейност върху стила и методите на работа на диригентите, Д. Христов заключава, че то води до повишаване на прецизността и професионалното ниво както на диригента, така и на оркестъра, което от своя страна повишава и качеството на концертните изяви. В обобщението на този раздел са изведени разнопосочните съвременни предизвикателства, пред които е изправен диригентът на оркестър от народни инструменти, като тук се съдържа едно важно заключение, изказано за първи път в текста, а именно, че една от най-сериозните съвременни трудности пред диригента на оркестър от народни инструменти е непрекъснатото *изискване за премиерност*.

Авторефератът на дисертацията коректно отразява основните акценти от съдържанието на текста. Реализираните от Д. Христов като диригент 6 задължителни концерта отговарят на изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в АМТИИ при осъществяването на художественотворческа докторантура.

В заключение, дисертацията се базира на сериозния диригентски опит на автора и има своята практическа и научна стойност, тъй като въвежда в научна употреба важни нови наблюдения и със сигурност би представлявала интерес за професионалистите в тази сфера. Въз основа на всичко казано и на изтъкнатите качества на дисертационния труд, призовавам уважаемото научно жури да присъди на Димитър Христов образователната и научна степен „доктор“, научна специалност 8.3. Музикознание и музикално изкуство.

Веселка Тончева

